

Bhutans mørklagte fortid er stadig tabu

Gennem 1990'erne blev mere end 100.000 indbyggere på brutal vis fordrevet fra Bhutan. Trods godt 20 års helingsproces er emnet stadig et nationalt tabu intern i landet, som ingen medier ønsker at belyse. De statsløse flygtninge sidder på 20'ende år i nepalesiske lejre og drømmer om en fremtid i blandt andet Danmark.

Af: Klara Breinholt og Lea Pilsborg

Foto: Rasmus F. Quistgaard

En krads lugt af betelnød, der minder om sur eddike, hænger tungt i luften i en lille souvenirbutik. Ejeren står bag disken og hans imødekomne smil er mørkerødt af betelsaft. På hylderne er stablet hundredevis af tin- og benskåle, træudskæringer og farverige, buddhistiske bedeflag.

Som de fleste bhutanere er den betel-tyggende butiksejer både nysgerrig og snaksaglig, men så snart snakken falder på bhutanske flygtninge, vender han ryggen til. Helt bogstaveligt – og han er ikke et enestående eksempel. Både på gaden, på caféer og i butikker, er den bhutanske befolkning tavs, når der bliver spurgt ind til de bhutanske flygtninge fra 1990'erne.

De statsløse Lhotshampas

Historien om de bhutanske flygtninge udspillede sig fra 1985 til starten af 1990'erne, hvor regeringen indførte stramninger af den daværende statsborgerskabslov, der blandt andet betød, at alle bhutanere skulle kunne påvise, at de havde boet i Bhutan før 1958.

Ændringerne ramte især den sydbhutanske befolkning, hvor majoriteten var af nepalesisk oprindelse, og deres tidligere godkendte statsborgerskab blev ugyldiggjort.

På grund af stramningerne demonstrerede den sydbhutanske befolkning i 1990 imod de nye statsborgerskabsreformer. Dette førte til voldelige optøjer, militæret blev sat ind, og knap 50 procent af de etnisk nepalesiske bhutanere, i folkemunde kaldet Lhotshampas, mistede deres statsborgerskab og blev fordrevet fra landet. I dag over 20 år senere befinder størstedelen af de bhutanske flygtninge sig stadig i nepalesiske flygtningelejre, og da hverken Nepal eller Bhutan vil anerkende dem som statsborgere, har den eneste mulighed været genbosættelse, blandt andet i Danmark. Siden 2008 har vi hvert år modtaget mellem 120 og 150 bhutanske kvoteflygtninge, i 2012 var det 137 og de foreløbige tal for 2013 viser at 120 bhutanske flygtninge blev genbosat i Danmark sidste år. Justitsministeriet oplyser dog, at Danmark i 2014 ikke vil blive ved med dette, grundet situationen i Syrien.

Sandheden er mørklagt

Needrup Zangpo er redaktør for den privatejede bhutanske avis The Bhutan Observer, der så dagens lys i 2006. På hans skrivebord, øverst i en blå papirbakke af plastic, ligger en kæmpe træblyant. Stiften mangler. At skrive med den blyant er ligeså svært, som det er at finde en artikel i Bhutan, der handler om Lhotshampaerne.

Historien om de fordrevne Lhotshampaer er nemlig ikke noget, hverken The Bhutan Observer eller de 11 andre bhutanske aviser beskæftiger sig med. For i Bhutan er dette ikke noget, man skriver om. I hvert fald ikke ifølge redaktør Zangpo, der er ikklædt en rød- og blåternede gho; den karakteristiske bhutanske nationaldrag, med store hvide opsmøg på ærmerne.

"Det er ikke fordi, det er specielt svært at skrive om, men vi udøver en del selvcensur. Dette emne kunne lede til disharmoni i samfundet", understreger han.

Ifølge Zangpo er det en del af jobbet, som avisredaktør i Bhutan, at tage ansvar for, hvilke informationer man sender ud i samfundet.

"Journalister burde ikke censurere ting, de burde fortælle sandheden. Men mine erfaringer har lært mig, at vi ikke skal fortælle alle sandheder. Vi skal ikke fortælle sandheder, der skader national sikkerhed, sandheder, der vil kaste samfundet ud i disharmoni, eller sandheder, der vil sætte en etnisk gruppe op imod en anden". Blandt disse sandheder hører altså også hændelserne i 1990'erne.

For Eva Singer, asylchef for Dansk Flygtningehjælp, giver de bhutanske mediers tavshed god mening. Dog af andre årsager, end dem den bhutanske redaktør nævner.

"Man vil slet ikke kendes ved de Lhotshampas, der blev fordrevet i 90'erne; så det er oplagt ikke at skrive om dem. Selv i Danmark skriver vi mere om Bhutans særlige lykkeindeks end om flygtningene, hvilket jo også er sådan, Bhutan helst vil brande sig", mener Singer, der selv har arbejdet meget med den politiske situation i Bhutan.

For nationens sikkerhed

Bhutan er placeret mellem to giganter, Indien og Kina, og redaktør Zangpo frygter, at en genoplivning af den gamle konflikt kan koste landet sin selvstændighed.

"Det har hovedsageligt noget at gøre med national sikkerhed, suverænitet og national harmoni", siger han.

Det tidligere selvstændige kongedømme Sikkim, der i 1975 blev indlemmet i Indien, og Tibet, der i 1951 mistede sin selvstændighed til Kina, spøger stadig i bhutanernes bevidsthed. At genoptage den gamle etniske konflikt kunne skabe nye interne uroligheder, og Bhutan kunne blive den næste lille bjergstat i himalayabjergene, der mistede sin selvstændighed, mener han.

"Jeg frygter for mit lands suverænitet. Den er meget skrøbelig, meget udsat. Vi frygter, at tingene løber løbsk, hvis vi skriver en historie om de sydbhutanske flygtninge. Vi har et betydeligt antal af bhutanere med nepalesisk oprindelse nu, og de lever i harmoni med andre etniske grupper i Bhutan. Hvis vi bringer denne sag på banen, vil befolkningen identificere sig selv med konflikten. Jeg mener, det er bedst at forblive tavs, så vi fortsat kan leve i harmoni", fortæller Zangpo med en alvorlig mine på sit lille kontor i landets hovedstad Thimphu.

Fra hovedgaden nedenfor avisens hovedkontor står larmen fra biler og gøende hunde i skarp kontrast til det fredfyldte, paradisiske bjerg-vue gennem vinduet i det lille kontor.

Ingen vil spolere helingsprocessen

National sikkerhed er ikke den eneste grund til, at dette emne er mørklagt i Bhutan. Det mener Tenzing Lamsang, administrerende direktør på den privatejede

avis The Bhutanese, og en af de mest anerkendte undersøgende journalister i landet.

På trods af avisens meget kritiske linje, der kostede The Bhutanese den statslige reklamestøtte, er Lhotshampaerne heller ikke nogen, han vil skrive om.

"Tingene går meget bedre nu, end de gjorde tidligere. Erkendelsen her er, at hvis vi går tilbage i historien for at åbne gamle sår, vil det spolere helingsprocessen mellem staten og de etnisk nepalesiske bhutanere", fortæller han.

Tenzing deler sin kollega Zangpos holdning, når det handler om den nationale sikkerhed, men ifølge Tenzing er emnet heller ikke i folkets interesse.

"Jeg tror, alle ved, hvad der skete dengang. Nu ser vi i grunden problemet blive løst med genbosættelse af de etnisk nepalesiske flygtningene i bl.a. Danmark, USA og Canada. Derfor er der ikke stor appetit i Bhutan til at diskutere dette. Hverken i regeringen eller i pressen. Selv hvis en avis skrev en artikel om konflikten, ville det skabe mere strid end nogen nyttig indsigt", mener han.

20 år og stadig tabu

Mere end 20 år er gået, siden konflikten startede. Om de bhutanske medier nogensinde vil nå til et punkt, hvor de skriver om 90'ernes hændelser, vil Zangpo ikke svare på. Han mener dog, at Bhutans version af historien på et tidspunkt må komme for dagens lys.

"Bhutan er blevet fremstillet i et meget dårligt lys på grund af denne sag. Især de vestlige medier har fremstillet Bhutan negativt. De har kaldt det "etnisk udrensning". Nogle af journalisterne, som har skrevet om dette, har aldrig været i Bhutan. De har bare googlet, fundet nogle kilder, antaget at tingene var på den ene eller anden måde ... Før eller senere, jo før jo bedre, må vi forsøge at fortælle vores version af historien".

Klara Breinholt og Lea Pilsborg er journalistelever på Krogerup Højskole og var med kurset Journalistik og medier på reportagetur i Bhutan i oktober 2013.

FAKTABOKS:

Presset på et mindretal

I 1985 strammede den bhutanske regering landets statsborgerskabslov. Dette indebar en stramning af definitionen på en bhutansk statsborger, og dermed hvem der havde ret – og ikke ret – til statsborgerskab. Loven udmøntede sig bl.a. i et krav om, at man som statsborger skulle have boet i Bhutan før 1958, at man kunne læse, skrive og forstå Dzongkha (Bhutans nationalsprog) og den bhutanske nationaldragt blev obligatorisk i det offentlige rum. Loven ramte i høj grad den del af den bhutanske befolkning, der var af nepalesisk oprindelse.

Kilde: Bhutanjournals.com og Dansk Flygtningehjælp

Kvoteflygtning:

Også kaldet FN-flygtninge, da Danmark har forpligtiget sig over for FN til at modtage en bestemt kvote flygtninge, der af UNHCR (FN's flygtningehøjkommissariat) allerede er godkendt som flygtninge.

Disse mennesker er allerede flygtet fra deres eget land, og har ingen fremtid der hvor de nu opholder sig.

Danmark modtager omkring 500 kvoteflygtninge om året.

Kilde: Danske Flygtningehjælp

TIDSLINJE:

Slutningen af 1800-tallet: Etniske nepalesere begynder at indvandre og bosætte sig i Sydbhutan.

1958: Den første statsborgerskabslov blev vedtaget. Mange etniske nepalesere får bhutansk statsborgerskab som følge af loven.

1985: Regeringen reviderer statsborgerskabsloven fra 1958. Dette indebære en række stramninger af kravene til statsborgerskab og fratager dermed mange etniske nepalesiske bhutanere deres statsborgerskab.

1990: Som reaktion på den revurderede statsborgerskabslov opstår demonstrationer i den sydlige del af Bhutan. Dette medføre en optrapning af konflikten mellem sydbhutanerne og den bhutanske regering. Over 100.000 etniske nepalesere bliver fordrevet fra deres hjem i Bhutan og ender i flygtningelejre i det østlige Nepal.

1993: Nepal og Bhutan indleder bilaterale forhandlinger om en løsning for bhutanske flygtninge i nepalesiske flygtningelejre.

2008: Danmark modtager de første flygtninge fra de nepalesiske flygtningelejre.

2008–2013: Hvert år modtager Danmark mellem 120–150 bhutanske flygtninge der genbosættes.

Kilde: Dansk Flygtningehjælp